

Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

LOs yttrande över Remiss angående Bildning, utbildning och delaktighet - folkbildningspolitik i en ny tid SOU 2024 nr 42

LO lämnar här remissyttrande över SOU 2024:42 angående Bildning, utbildning och delaktighet - folkbildningspolitik i en ny tid.

LO väljer att ge en övergripande kommentar samt fokusera på de av utredningens bedömningar och förslag som LO särskilt vill betona eller problematisera.

Sammanfattning av LOs synpunkter på utredningens förslag

- LO tillstyrker utredningens förslag om en ny styrmodell med mål och delmål, men anser att folkbildningens särart måste värnas och att det övergripande målet kompletteras med ”*genom verksamheter där människor lär sig och utvecklas tillsammans med andra*”, och därmed istället skall lyda:

Det övergripande målet för folkbildningspolitiken ska vara höjd bildningsnivå, höjd utbildningsnivå och ökad delaktighet i samhället genom verksamheter där människor lär sig och utvecklas tillsammans med andra.

- LO tillstyrker de fyra delmålen men anser att ett femte delmål ska vara:
Att stödja verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin.
- LO avstyrker att staten ska besluta om detaljerade indikatorer.
- LO anser att det finns flera andra organisationsformer för yrkesutbildning och anser inte att folkbildningen ska omformas till att bli ytterligare en väg för yrkesutbildning, något som det finns flera tendenser till i utredningens skrivningar om bland annat indikatorer.

- Ur ett integrationsperspektiv anser LO att utredningens fokus på utrikes födda är alltför smalt då det missar svenskar med utrikes födda föräldrar, vilket är en grupp där många är föremål för viktiga utbildnings- och integrationsinsatser inom andra områden.
- LO tillstyrker förslaget att syftet med statsbidraget till folkbildningen ska vara att säkerställa finansiering av en infrastruktur för folkbildning i hela landet för att på så sätt främja det övergripande målet för folkbildningspolitiken.
- LO tillstyrker att den hittillsvarande självförvaltningsmodellen behålls och att Folkbildningsrådet fortsatt ska fördela statsbidraget till folkbildningen i myndighets ställe.
- LO tillstyrker att uppföljning och utvärdering också fortsatt ska ske på tre nivåer, men ser en risk för att allt mer av folkbildningens resurser kommer att åtgå till administration och kontroll.
- LO ser risker med ett alltför ensidigt arbetsmarknadspolitiskt perspektiv på utvärdering av folkbildning, då det riskerar att påverka bredden i utbudet negativt. LO är därmed tveksam till det föreslagna uppdraget till IFAU.
- LO anser att konsekvenserna av utredningens förslag för Riksrevisionens verksamhet och uppdrag bör utredas närmare.

LOs övergripande syn på utredningen

LO anser att det är bra att utredningen föreslår en fortsatt självförvaltningsmodell och tycker att utredningen på många sätt fångat vikten av att värna folkbildningens resurser och dess särart. Samtidigt finns i utredningen tendenser som riskerar att styra folkbildningen mot mer av mätbara resultat och mer av arbetsmarknadsinriktad utbildning. Det finns stora risker att detta på lång sikt kommer att skada folkbildningen och göra den till ytterligare en väg för yrkesutbildning.

I ett centralt avsnitt skriver utredningen om utmaningen att finna en ny balanspunkt mellan statens och folkbildningens behov:

Att hitta rätt balanspunkt i relationen mellan stat och fri folkbildning handlar om att bibehålla den kraft som folkbildningens annorlundahet innebär och samtidigt säkerställa att staten kan lita på att anslaget används rätt.

En sådan utmaning är högst reell, men LO vill understryka att den förutsätter att staten också fortsättningsvis vill främja folkbildningens samhällsvärde.

LO anser också att utredningen inte tillräckligt belyst folkbildningens betydelse för civilsamhällets funktion, styrka och beredskap i händelse av kris. Några av de stora utmaningarna i vår samtid utgörs av krig i vårt närområde, klimatförändringar och terrorhot. De kommer inte enbart kunna mötas av stat, regioner och kommuner. En stark beredskap förutsätter ett starkt civilsamhälle. I det arbetet har folkbildningen en strategisk betydelse både för att öka kunskapen och för att ta initiativ och ge ett aktivt stöd till verksamheter och insatser.

LO:s kommentarer till några av utredningens förslag

LO avstår från att lämna yttrande på förslag som endast berör SISU Idrottsutbildarna, men anser generellt att det bör råda likvärdighet i hantering och uppföljning av medel som fördelas via Folkbildningsrådet respektive SISU Idrottsutbildarna.

Ändrad målstruktur: nya mål, delmål, syfte och indikatorer

Utredningens förslag med ett nytt mål och fyra delmål innebär att folkbildningens särart – att lära och utvecklas *tillsammans med andra* – flyttas från det som idag står som huvudsyfte till att bli ett delmål. LO anser att det nu föreslagna huvudmålet till stor del skulle kunna gälla också annan utbildningsverksamhet och anser därför att skrivningen *tillsammans med andra* ska vara kvar i det nya övergripande målet.

LO tillstyrker utredningens förslag om en ny styrmodell med mål och delmål, men anser att det övergripande målet kompletteras med ”*genom verksamheter där människor lär sig och utvecklas tillsammans med andra*”, och därmed istället skall lyda:

Det övergripande målet för folkbildningspolitiken ska vara höjd bildningsnivå, höjd utbildningsnivå och ökad delaktighet i samhället genom verksamheter där människor lär sig och utvecklas tillsammans med andra.

Utredningens förslag till ny målstruktur innebär också att det nuvarande demokratimålet stryks. LO anser att det fortsatt ska vara kvar och avstyrker alltså detta. Ett delmål bör fortsatt vara *att stödja verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin.*

De föreslagna indikatorerna är dels på en mycket detaljerad nivå, dels riskerar de att premiera enkelt mätbara resultat, volymer och renodlad

yrikesutbildning. Den organisation som får ansvar för fördelning och uppföljning av medel måste inom ramen för uppsatta mål själv kunna välja och anpassa indikatorer för uppföljning. LO avstyrker därför att staten ska besluta om indikatorer.

Folkbildningens och folkhögskolornas framgångsrika sätt att förflytta människor i utbildningssystemet och ta dem närmare en yrkesutbildning riskerar dessutom med de föreslagna indikatorerna att komma i skymundan. Risker är att målgruppen kommer att förändras till människor som står närmare arbetsmarknaden för att enklare nå resultat enligt föreslagna indikatorer. LO anser att det finns flera andra organisationsformer för yrkesutbildning och anser inte att folkbildningen ska omformas till att bli ytterligare en väg för yrkesutbildning.

Utöver att indikatorerna är på en alltför detaljerad nivå anser LO att den föreslagna indikator som avser utrikes födda är alltför smal då den missar svenskar med utrikes födda föräldrar, vilket är en grupp där många är föremål för viktiga utbildnings- och integrationsinsatser inom andra områden.

LO tillstyrker förslaget att syftet med statsbidraget till folkbildningen ska vara att säkerställa finansiering av en infrastruktur för folkbildning i hela landet för att på så sätt främja det övergripande målet för folkbildningspolitiken.

Utvecklad modell för styrningen av statsbidraget

LO delar utredningens bedömning om för- och nackdelar med självförvaltningsmodellen respektive medelstildelning via en eller flera myndigheter.

LO tillstyrker att den hittillsvarande självförvaltningsmodellen behålls och att Folkbildningsrådet fortsatt ska fördela statsbidraget till folkbildningen i myndighets ställe.

Ny modell för uppföljning och utvärdering

LO tillstyrker att uppföljning och utvärdering också fortsatt ska ske på tre nivåer, men ser en risk för att allt mer av folkbildningens resurser kommer att åtgå till administration och kontroll. Att Myndigheten för kulturanalys föreslås få ansvar för att utvärdera effekter ter sig rimligt.

LO ser risker med ett alltför ensidigt arbetsmarknadspolitiskt perspektiv på utvärdering av folkbildning då det riskerar att påverka bredden i utbudet negativt och är därmed tveksam till det föreslagna uppdraget till IFAU.

Stärkt kontroll och ökad transparens

Transparens och kontroll är nödvändiga för att säkra folkbildningens förtroende. Utredningens förslag i detta avseende, alltså redovisning av samverkansparter och hur samverkansparter bidragit till att främja målen, samt att bidragsmottagare ska ha en intern styrning och kontroll, ter sig rimliga och balanserade.

LO delar utredningens bedömning att förordningen om statsbidrag till folkbildningen bör utökas med demokrativillkor, men anser också att demokrativillkoret ska stå kvar som ett delmål.

Utredningen föreslår också att den statliga revisorn i Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna ska ha en särskild inriktning på kontrollen av statsbidraget till folkhögskolorna respektive SISU Idrottsutbildarna. Som skäl till detta anger utredningen att fokus på åtgärder under senare år har legat på granskning av studieförbunden. LO delar utredningens bedömning att det kan behövas mer kunskap om kontrollen av statsbidraget till folkhögskolorna, men att det är oklart om det behövs ett långsiktigt uppdrag med ett sådant fokus.

Riksrevisionen ska genomföra revision av Folkbildningsrådet

Det är som utredningen redovisar sannolikt bättre att Riksrevisionen står för granskning än att staten eller Folkbildningsrådet handlar upp en separat organisation för granskning. Det är viktigt att den statliga revisionen blir tydligt reglerad, så att statens behov tillgodoses samtidigt som självförvaltningen värnas. Av den anledningen är det angeläget att revisionen avgränsas till statsbidraget och Folkbildningsrådets bidragsförmedling. LO anser också att frågan om Riksrevisionens eventuella roll i löpande granskning bör utredas ytterligare. Att Riksrevisionen enligt sitt vanliga arbetssätt gjort enstaka granskningar av folkbildningen är naturligt, men en löpande årlig granskning är något annat. LO ser en risk för att delar av Riksrevisionen i praktiken utvecklas till en sorts Folkbildningsinspektion och anser därför att konsekvenserna för Riksrevisionen bör utredas närmare.

Återbetalning och oförbrukade medel

LO anser generellt att oförbrukade medel i första hand ska prioriteras om till för ändamålet med pengarna avsedd verksamhet och om det inte är möjligt återbetalas, men avstår från att lämna synpunkter på utredningens detaljerade förslag till hur detta ska gå till.

Med vänlig hälsning
Landsorganisationen i Sverige

Johan Lindholm

Johan Enfeldt
Handläggare